

**Ung-til-Ung som forebyggende metode
inden for feltet
Forebyggelse af alkohol- og stofmisbrug**

Rapport til Viden- og dokumentationsenheden
Udarbejdet af cand.cur., ph.d. Bibi Hølge-Hazelton
Center for Ungdomsforskning, Roskilde Universitetscenter
Maj 2003

**Ung-til-Ung som forebyggende metode
inden for feltet
forebyggelse af alkohol- og stofmisbrug**

Rapport til Viden- og dokumentationsenheden, Sundhedsstyrelsen
Udarbejdet af cand.cur, ph.d. Bibi Hølge-Hazelton
Center for Ungdomsforskning, Roskilde Universitetscenter, maj 2003

*Ung-til-Ung som forebyggende metode inden for feltet
forebyggelse af alkohol- og stofmisbrug*

1. udgave 2003

ISBN: 87-7349-571-9

Sats: Vibeke Lihn

Tryk: Roskilde Universitetscenters Trykkeri, 2002

Rapporten er udarbejdet af
cand.cur, ph.d. Bibi Hølge-Hazelton
Center for Ungdomsforskning
Institut for Uddannelsesforskning
Roskilde Universitetscenter

til Viden- og dokumentationsenheden, Sundhedsstyrelsen

Indhold

1. Emne	7
2. Målgruppe for metoden	7
3. Forebyggelsesmiljøer, hvor metoden kan anvendes	8
4. Beskrivelse af metoden	8
5. Dokumentation for metodens effekt og vurdering af dokumentationen	10
6. Bivirkninger ved metoden	16
7. Barrierer for anvendelse af metoden	16
8. Sidegevinster og afledte effekter ved metoden	18
9. Organisation	19
10. Økonomi	22
11. Etik	22
12. Konklusion og videre perspektivering	22
13. Referencer	27
14. Links	29
15. Forfatter	29
16. Udvalgte citater fra den anvendte litteratur	29

Rapporten er efter rekvirentens ønske udarbejdet efter "Vejledning i opbygning af beskrivelser" i databasen "Effektive metoder til sundhedsfremme og forebyggelse" udarbejdet af Statens Institut for Folkesundhed. Basen indeholder eksempler på systematiske beskrivelser af indsatser til sundhedsfremme og forebyggelse med fokus på danske forhold. Målgruppen for databasen er bred og omfatter såvel fagfolk og forskere som administratorer og politikere på forebyggelsesområdet. Den almene offentlighed vil også kunne have glæde af databasen. Beskrivelserne udarbejdes efter et fast skema, hvor elementerne i en medicinsk teknologivurdering (MTV) har været inspirationskilde

1. Emne

Formålet med denne rapport er en systematisk beskrivelse af Ung-til-Ung som formidlende metode indenfor feltet forebyggelse af alkohol- og stofmisbrug med henblik på at gennemgå og beskrive metoden med særligt fokus på den foreliggende dokumentation for metodens effekt(er). Herunder en beskrivelse af hvilke forhold, der har indflydelse på metodens effekt(er).

Baggrunden for rapporten er konstateringen af, at en lang række forskellige forebyggelses-projekter henviser til Ung-til-Ung metoden, uden der tilsyneladende eksisterer en grundig, videnskabelig (evidensbaseret) viden om metodens "effekter".

2. Målgruppe for metoden

Der har fra rekvirentens side været et ønske om, at målgruppen skulle være almindelige unge i folkeskolens ældste klasser samt i ungdomsuddannelserne.

3. Forebyggelsesmiljøer, hvor metoden kan anvendes

Ung-til-Ung anvendes, hvor unge færdes, det vil sige i såvel offentlige institutioner som folkeskolen, ungdoms og fritidsklubber. Tillige i lokale miljøer hvor unge opholder sig, for eksempel på gadeplan.

4. Beskrivelse af metoden

Ung-til-Ung er en meget bredt defineret og internationalt anvendt pædagogisk formidling/metode. I USA har Ung-til-Ung (peer helping, peer involvement, peer counselling, peer-led) været anvendt siden 1950'erne. I England (peer education) har Ung-til-Ung siden begyndelsen af 1980'erne også været meget brugt. Begge steder er Ung-til-Ung primært rettet mod, at individuelle unge (peer facilitators) påtager sig undervisende og personudviklingsorienterede opgaver overfor jævnaldrende (1). Ung-til-Ung er i disse og andre lande velorganiseret og ofte knyttet til offentlige institutioner (for yderligere oplysning se f.eks. www.europeer.lu.se eller www.peer-helping.org).

I dag i Danmark anvendes begrebet Ung-til-Ung i mange sammenhænge og til mange forskellige aktiviteter, herunder Ung-til-Ung kampagner, Ung-til-Ung metoder og Ung-til-Ung pædagogik. Ung-til-Ung kobles oftest til mindre grupper af unge, der indgår i aktiviteterne (ikke individuelle unge som flere steder i USA). På trods af at det er det samme begreb, der anvendes, dækker det over forskellige aktiviteter, der er organiseret forskelligt. Nogle få projekter er selvorganiserede, det vil sige at de unge selv har taget initiativ til at etablere og udvikle Ung-til-Ung form og indhold (1:63). I de fleste grupper er der dog voksne involveret, og projekterne er knyttet til forskellige organisationer for eksempel via Landsforeningen Ungdomsringen eller amternes misbrugscentre.

Fælles for alle disse tiltag er at de handler om:

unges aktive deltagelse og indsats, og om relationen mellem de enkelte unge og ungdomsgruppen (1:7).

I Danmark handler Ung-til-Ung med andre ord om, at unge formidler deres erfaringer til andre unge, hvilket også er baggrunden for Ung-til-Ung i nogle sammenhænge knyttes til begrebet den erfaringsbaserede metode (2). Ung-til-Ung kan defineres som:

Den proces der udvikles, når unge diskuterer et budskab, som de selv oplever som vigtigt med andre unge. Budskabet er ikke nødvendigvis i form af oplæg og dialog, men kan lige så godt være i en kreativ form, musik, digte, billeder osv (1:15).

I udlandet, specielt i USA, fremstilles de unge, der indgår i Ung-til-Ung aktiviteterne som en slags rollemodeller, der ikke nødvendigvis har erfaringer med det de formidler viden om. Dette risikerer at medføre, at disse unge kan virke docerende eller moraliserende på andre unge og dermed opnå den modsatte effekt af den intenderede (3, 4). Andre steder, f.eks. i Norge er Ung-til-Ung organiseret omkring ungdomsafholdsforeninger, (se f.eks. www.juvente.no) der er baseret på et ideologisk grundlag:

Juvente vil skape et bedre samfunn bygd på menneskeverd. VI arbeider for rusgiftfri utvikling, fred, toleranse og like rettigheter for alle, uavhengig av kjønn, farge, livssyn eller politisk oppfatning. Juvente hevder at hvert menneske er unikt og har en ubegrenset verdi. Juvente samler ungdom til kamp for disse verdiene. Ungdom har rett, plikt og vilje til å delta i samfunnsutformingen og til å leve i et aktivt og skapende miljø (Ibid).

Denne type Ung-til-Ung er der flere i Danmark, der tager afstand fra, herunder såvel praktikere i for eksempel Ungdomsringen, misbrugskonsulenter og forskere i feltet (1, 5) idet man mener, at såfremt Ung-til-Ung ikke er erfaringsbaseret, er det slet ikke Ung-til- Ung.

Fortalere for Ung-til-Ung, fremfører ofte at dét, der er vigtigst er, at Ung-til-Ung opleves som troværdig af modtagerne, hvilket sker i kraft af, at "den unge formidler har et erfaringsgrundlag at tale ud fra, og at han/hun er i stand til at bringe det videre til modtagerne på en troværdig og visionær måde" (6:4). Dette knyttes til en teoretisk forståelse af, at unge lytter mere til andre unge end til voksne, som de unge befinder sig i en frigørelsesproces i forhold til (7). Det antages også, at unge har fingeren mere på pulsen end voksne i forhold til, hvad der rør sig i ungdomskulturen. (8, 9).

I evalueringen "Unge med et stort forbrug af alkohol og unge potentielle misbrugere - en evaluering af initiativer under Alkohol-lokalpuljen" udført af Center for Alternativ Samfunds Analyse (CASA) for Sundhedsministeriet, indgik Ung-til-Ung i nogle af de beskrevne projekter. Her konkluderes om Ung-til-Ung:

Metoden kan anvendes over for misbrugstruede unge og i det forebyggende arbejde. Det er væsentligt, at unge, der informeres gennem denne metode, selv har erfaringer med forbrug af alkohol, da metoden er mere debat- og dialogskabende end egentlig oplysende i sin karakter (2).

5. Dokumentation for metodens effekt og vurdering af dokumentationen

Karakteristisk for alle de i denne undersøgelse gennemgæede danske beskrivelser og evalueringer, der involverer Ung-til-Ung i forebyggelse (ikke kun i forhold til alkohol og stoffer, men også alle andre forebyggende indsatser) er, at de er sparsomme og modsætningsfyldte, fordi der sjældent foreligger eller dokumenteres nogen målbar effekt for metodens forebyggende karakter i forhold til modtagergrupperne. Derfor har det også i denne rapport været nødvendigt at udvide litteratursøgningen til at inddrage undersøgelser fra en bredere forebyggelsesinteresse, en mere varieret aldersgrup-

pe, samt fra lande, hvis forhold kan være mere vanskelige at sammenligne med danske end ønskværdigt.

Det er ikke et entydigt billede, der kan tegnes i forsøget på at danne sig et overblik over dokumentationen over Ung-til-Ung's effekter i form af ændret adfærd hos modtagergrupper.

Det, der dokumenteres, er først og fremmest en effekt i forhold til de unge, der involveres som formidlere i Ung-til-Ung projekterne forstået på den måde, at de, der informerer om de pågældende emner, får mere viden og øget bevidsthed om det emne/problem, de formidler.

Et eksempel på dette er projektet Gadepulsen, hvorom der i evalueringen udført af Udviklings-og Formidlingscenter for Socialt arbejde med unge (UFC) skrives:

Den misbrugsforebyggende virkning må også være åbenbar- i hvert fald for de unge, som blev arrangører af diskoteksfesterne. Men om gæsterne har været på vej ud i et misbrug eller har fået ændret deres rusmiddelvaner, kan man kun gisne om- belæg for at udtale sig med sikker viden er der ikke grundlag for her (4:106).

Det er endvidere karakteristisk for dokumentationen af metodens effekter, i såvel en Europæisk som Nordamerikansk kontekst, at hovedparten af den tilgængelige videnskabeligt baseret litteratur (forstået som publicerede videnskabelige bedømte/peer reviewed artikler) er skrevet for mere end ti år siden, og/ eller anvender materiale med tilsvarende alder. Offentliggjorte forskningsresultater, der anvender nyere materiale, er yderst sparsomme.

Via et omfattende litteraturstudie af videnskabeligt baseret dokumentation af Ung-til-Ung som forebyggende metode, var det kun muligt at finde frem til få videnskabelige undersøgelser af nyere dato udført i lande, Danmark normalt sammenligner sig med. Litteraturstudiet er baseret på litteratursøgning i følgende baser på forskellige kombinationer af relevante søgeord (på dansk og engelsk: unge-forebyggelse-forskning-evaluering- ung til ung- alkohol-stofmisbrug) herunder :

- Annual Reviews (Naturvidenskab, medicin og samfundsvidenskab)
- Blackwell Publishers (Humaniora og samfundsvidenskab)
- DANBIB
- Den Danske Forskningsdatabase
- EBSCOHOST (Universel fuld tekst)
- Education abstracts (Plustexts)
- Educational Research Abstracts
- PsycINFO
- MEDLINE
- SOCIAL SCIENCE ABSTRACT
- SOCIOLOGY
- UNGDATA

På grund af det ringe udbytte af disse søgninger, blev der taget kontakt til den europæiske organisation Europeer, der repræsenterer Ung-til-Ung projekter i ti europæiske lande og blandt andet er økonomisk støttet af Europakommissionen. Her beskrev koordinatoren af organisationen manglen på videnskabeligt baseret dokumentation som "a hot topic". Kontakt til organisationens akademiske medarbejder gav heller ikke noget brugbart udbytte. En lignende kontakt med den Amerikanske organisation (Association of Peer Helpers) resulterede i en enkelt henvisning til en artikel (10) publiceret i organisationens eget tidsskrift.

I den litteratur, der er tilgængelig tegner der sig to "fløje", de der er ubetingede fortalere, og de der skeptiske. Endelig er der nogle enkelte, der er direkte negative og ikke anbefaler Ung-til-Ung.

De ubestridte fortalere for Ung-til-Ung fremhæver ofte modtagernes positive holdninger til Ung-til-Ung som et væsentligt succeskriterium, Ung-til-Ung er sjovere, mere vedkommende, og de unge er i det hele taget overvejende positive over for Ung-til-Ung. Det antages, at den formidlingsform, de unge leverer, er mere tidssvarende end voksnes, fordi de unge selv er unge og har tingene tæt inde på livet. Det antages også ofte, at de voksne formidler mere traditionelt didaktisk (læs:tørt og kedeligt), og at de ikke skaber rum for dialog. Når Ung-til-Ung diskuteres i disse sammen-

hænge, understreges nytteværdien og vigtigheden af at anvende standarder og gennemarbejdede programmer, (det amerikanske NPHA for eksempel) for at sikre effektive resultater, og at det ofte skyldtes mangel på disse, når undersøgelser eller forskning viser manglende effekt (9).

Et eksempel på et af disse projekter er Youth Cavalcade, et engelsk alkohol og stofmisbrugsforebyggende projekt bygget på Ung-til-Ung (peer education) (11). Projektet var målrettet unge fra 11-25 år i en særlig del af England. Udgangspunktet var dialogisk og aktionsforskningspræget med det mål at lytte til og kvalificere unge (empower). De unge skulle, i samarbejde med en voksen støtteperson, selv udforme, gennemføre og evaluere interaktionerne, der blandt andet bestod af formidling, teater og en interaktiv robot. Næsten 10.000 unge mennesker var i kontakt med projektets forskellige grupper over tre et halvt år. Som evalueringsværktøjer blev der udarbejdet en "viden om alkohol quiz" samt spørgeskemaer om holdninger baseret på og udarbejdet efter surveys fra Schools of Health Education Unit på Exeter University. Resultaterne viser, at de unges viden blev øget og deres selvrapporterede adfærd ændret i form af reduceret alkoholindtag med mere. En del af projektets evidens er baseret på anekdoter fra de unge. Projektet vurderes som grundigt, og på trods af evalueringens manglende "bevisførelse" og langsigtede vurderinger af de unges adfærd som gennemarbejdet. Det kan kun beklages, at dette projekt, som andre lignende, ikke er fulgt op at en ekstern forskningsbaseret evaluering.

De der er kritiske på grund af manglen på evidens (3, 12, 13) peger på det problematiske i sammenligningsgrundlaget for de forskellige Ung-til-Ung programmer. Interventionerne er ofte meget forskellige (13), idet såvel de unge formidlere som modtagerne af budskaberne programmerne har forskellig alder, køn, etnisk og socioøkonomisk baggrund. Endvidere er der ofte meget uklare succeskriterier for Ung-til-Ung, ønsker man for eksempel at øge viden, ændre holdninger eller ændre adfærd? Og hvordan vurderes det, om dette opnås? Ofte baseres "resultaterne" på selvrapporterede forandringer i holdninger og adfærd, og sjældent på langtidsstudier der følger op på og undersøger dette.

Ideen om Ung-til-Ung spredtes ofte via netværk og kollegaer, der synes det er en god ide, og som herefter anvender tidligere anvendte projekter som modeller. Et projekts succes (baseret på interne evalueringer udført af projektets egne folk) anvendes som validering i forhold til oprettelsen af nye projekter (2,12).

Ifølge anerkendte forebyggelsesforskere som Botvin og Griffin (4) er der endvidere ringe bevisførelse for, at unge er bedre formidlere end voksne/professionelle, og at dette kan knyttes til, at de unge ofte formidler budskaber der er udviklet af voksne, der i sidste ende har ansvaret for programmerne. Andre, (14,15) er mere positive og tolker den foreliggende komparative evidens på området som hældende i retning af, de unge er mindst lige så effektive formidlere som voksne, men også de maner til forsigtighed på grund af de analytiske og metodologiske problemer, der betyder, at forskningen ikke giver et entydigt svar.

Et eksempel på kompleksiteten kan ses i det følgende:

I en stor Israelsk undersøgelse (16) om et stofmisbrugs forebyggende program formidlet af unge trænet til at udfylde rollen i Israelske folkeskoler, stillede en gruppe forskere følgende spørgsmål:

- Foretrækker eleverne, at det er andre unge frem for voksne, der formidler forebyggelsesprogrammer?
- Hvordan opfatter eleverne deres kammerater som formidlere?
- Betragter deltagerne de unge formidlere som nogle, de kan henvende sig til for at få hjælp?

Der indgik 1106 elever fra 8 til 11 klasse, der modtog Ung-til-Ung formidling af deres klassekammerater.

Undersøgelsen viste, at de unge hellere vil henvende sig til en voksen/professionel eller til deres forældre, hvis de eller deres venner får problemer relateret til alkohol og stoffer end til en "peer". Alligevel sagde de unge, at de hellere ville have oplysningerne fra de andre unge, og at de er tilfredse med denne type formidling. Den positive holdning knyttes til en anderledes kommunikation/undervisningsform. Hvis indholdet er varier-

ret, relevant og interessant, er dét det vigtigste for tilfredsheden med programmet. Sammenligner man dette med, hvor mange gange unge spørger sig selv i løbet af en skoledag "hvorfor i alverden skal jeg beskæftige mig med dette eller hint?" virker enhver diskussion af noget "virkeligt", som en befrielse og får dermed en positiv betydning knyttet til sig. Som alle andre skelner også unge imellem, hvem de søger hjælp og rådgivning om hvad, og de opsøger de personer de mener har en viden om det pågældende emne. Det kan være andre unge, men lige såvel forældre eller professionelle.

En undersøgelse som denne kan af geografiske, politiske, etniske mm. forhold ikke sammenlignes direkte med danske forhold, men den Israeliske folkeskoles opbygning er mere sammenlignelig med den danske, end mange af de andre skolesystemer, der indgår i den tilgængelige litteratur.

De der er mest kritiske over for manglen på dokumentation af Ung-til-Ung (f.eks. 3) peger på, at Ung-til-Ung ofte anvendes manipulerende med et økonomisk rationale og hviler på et ideologisk grundlag, der tenderer noget religiøst. Endvidere at manglen på evaluering og forskning betyder, at dette kommer til at stå i vejen for en egentlig undersøgelse af metodens potentialer.

Den videnskabelige evidens for dokumentationen af Ung-til-Ung som pædagogisk metode i forebyggelsesarbejdet må betegnes som sparsom, idet den forskning og litteratur, der er tilgængelig på området, er sparsom, og fordi flere undersøgelser er skeptiske over for projektet. Dette skyldtes først og fremmes følgende forhold:

- 1) Sammenligningsgrundlaget er kompliceret på grund af de forskellige interventioners diversitet
- 2) Projekternes "succeskriterier" er ofte uklare
- 3) Ung-til-Ung projekter formidler ofte voksnes budskaber
- 4) Resultaterne af Ung-til-Ung interventionerne baseres ofte på selvrapporterede ændringer
- 5) Evalueringsprojekterne er ofte kortvarige

- 6) Det eneste klare evidens på adfærdsændringer er effekten på de unge formidlere
- 7) Der savnes grundige sammenlignende forskningsprojekter mellem Ung-til-Ung formidlere og voksne

Det bør her understreges, at det forhold, at der savner dokumentation for metoden, IKKE er det samme som, at metoden ikke virker eller ikke har tilvejebragt væsentlige bidrag til det forebyggende arbejde med unge. Det betyder først og fremmest, at der MANGLER dokumentation.

6 Bivirkninger ved metoden

”Bivirkningerne” ved metoden kan knyttes til risikoen for unge bliver manipuleret af voksne til at formidle budskaber, der ikke er deres egne, og som det fremhæves enkelte steder, kan dette have konsekvenser stik imod hensigten, idet der er en risiko for Ung-til-Ung kommer til at gå imod den pågældende ungdomskultur.

Morten Nissen (5) skriver om dette:

Det er meget moderne at inddrage de unge i misbrugsforebyggelse; det kaldes ung-til-ung-princippet. Jeg tror, det er en god vej at gå, men det er nok på sin plads at understrege, at man må tage skridtet fuldt ud. Alt for ofte er der efter min mening tale om, at de unge bliver gidsler i en slags organiseret skinhellighed.

7. Barrierer for anvendelse af metoden

- Det er en barriere, at metoden har tendens til at katalogisere de unge som en homogen gruppe alene med reference til deres alder, og dermed antage at ”unge er unge”, og ”unge forstår unge bedst”. Meget tyder på, at både ungdomskulturen og de enkelte unge er meget forskel-

lige afhængig af en lang række faktorer herunder socioøkonomiske og geografiske forhold, etnicitet og køn og mere subjektive forhold som biografien, personlighed med mere.

- Der eksisterer en bekymring blandt nogle nøglepersoner i feltet for, at unge har så høj værdi alene i kraft af de besidder "kapitalen" ungdom, og at projekter, der fokuserer på unge og har unge som aktører, underlægges mindre kritik og kontrol på grund af dette. Risikoen er, at ungdom som værdi bliver en barriere for kvalitetsudvikling, fordi ingen tør tale imod den – ungdom er fremtiden, og forstår man ikke den, eller er uenig, skyldtes det sikkert, at man selv har tabt terræn.
- Det er meget vanskeligt at sammenligne de forskellige Ung-til-Ung projekter og dermed vurdere mulighederne for overførbare.
- Meget få relevante og dokumenterede Ung-til-Ung projekter har haft klare målbare kriterier for deres indsats. Derfor kan effekterne ikke beskrives ud fra objektive størrelser som f.eks. antallet af personer med misbrugsophør. Virkningerne kan kun beskrives ud fra interview personernes egne holdninger og viden om projektets betydning i lokalområdet. Der er således flere uafklarede spørgsmål end gode svar, og følgende spørgsmål bør derfor medtænkes, når Ung-til-Ung som led i en forebyggende strategi fremover skal diskuteres: Er informationsstrømmen så hurtig i dag, at Ung-til-Ung allerede er "outdated", når de unge går "på scenen"? Eller sagt på en anden måde:
- Stofmisbrugs kulturen ændrer sig under stor hast, både stoffernes sammensætning og "rummet" de indgår og indtages i – det kan betyde, at institutionalisering af en pædagogisk "metode" rettet mod unge og mod disse problemer er stivnet i sin form, (og dermed uaktuel) allerede inden den bliver formidlet ?

- Hvad skal man vurdere metodens "resultater" på ? Hvis man ser på den periode, hvor man har eksperimenteret med nye pædagogiske formidlingsformer som f.eks. Ung-til-Ung, er alkoholforbruget blandt unge steget voldsomt. Er det et udtryk for, at disse tilgange ikke virker?

Den største barriere for anvendelse af Ung-til-Ung anses således at være, at metoden er underdokumenteret og vanskelig at sammenligne. Skal dette ændres, må der både initieres et solidt dokumentationsarbejde og stilles større krav fra bevillingsgivere om klare mål og solid dokumentation af såvel aktiviteter, projektdeltagere, målgruppen og "resultater". Resultater, der er både selvrapporterede og undersøgte med andre metoder på kort og på lang sigt, således at det kan blive mere overskueligt at vurdere de enkelte projekters kvalitet, f.eks. ud fra succeskriterier som operationeliserbarhed, iagttagelighed og realiserbarhed.

& Sidegevinster og afledte effekter ved metoden

Der er mange, der fra deres praksis er overbeviste om og ved, at Ung-til-Ung virker, og enkelte studier viser også en positiv præventiv effekt. Men hvorfor det præcist forholder sig sådan ligger desværre mere hen i det uvisse. Sidegevinsten ved Ung-til-Ung projekterne (som for peer programmer for andre aldersgrupper f.eks:17) er desuden som nævnt, at de der indgår som formidlere gennemgår vigtige udviklingsprocesser. Dette er et centralt område, idet man ved at ændre på de succeskriterier, der ofte knyttes til Ung-til-Ung, nemlig fra ændringer i holdninger og adfærd hos modtagergruppen, til en tættere tilknytning til udviklings, demokratiserings- og modningsprocesser i formidlingsgruppen måske ville opnå en større succesrate (9,11,17).

9. Organisation

Ung-til-Ung initiativer kan systematiseres i de organisationsbaserede, der udgør langt de fleste, og i de selvorganiserede (1).

Organisationsbaserede Ung-til-Ung

Karakteristisk for de organisationsbaserede Ung-til-Ung grupper er, at de er etableret af en eller anden form for organisation eller struktur, herunder fritids/ungdomsklubber, en folkeskole, Ungdomsringen eller en amtscentral. Organiseringer hvor voksne har det overordnede ansvar, er de igangsættende eller direkte initiativ - og beslutningstagende. Disse grupper kendetegnes af en vis grad af voksenstyring og støtte, og balancerer derfor ofte på kanten af at bruge de unge til særlige formål. De unge, der indgår i disse grupper, er ofte i aldersgruppen 12/13 år og op til 18/19 år (1:18).

Et eksempel på dette er Landsforeningen Ungdomsringens grupper Rusisterne.

Rusisterne er et Ung-til-Ung projekt initieret af Ungdomsringen i 1994 på baggrund af det stigende hashmisbrug og en lang række myter og misforståelser om stoffet. Projektet "Rus'ister" blev formuleret i samarbejde med Sundhedsstyrelsen med det formål at:

Sætte fokus på og udvikle debatten om unge og rusmidler, at gøre unge i et stort antal fritids- og ungdomsklubber og ungdomsskoler motive-rede for at indgå i forebyggelse af rusmidler blandt kammerater og at sætte fokus på sundhedsfremme og forebyggelse blandt de 15-25 årige unge (1 side 20).

Ungdomsringens egen præsentation af Rusisterne i dag, 2003 fremgår af deres hjemmeside således:

Rusisterne er et ung til ung projekt, om ungeliv, fester, alkohol og andre rusmidler. Klubben vil få besøg af en gruppe unge i alderen fra 14 år og opefter, som vil sætte ovenstående tema til debat. Da vi tror på

modellen er det op til de enkelte rusistgrupper selv at lave program og indhold, hvorfor det er meget forskelligt hvad de har valgt at ligge hovedvægten på. Men et er sikkert, de er klædt på og har arbejdet med deres materiale

Rusisterne

- er frivillige unge, som bruger deres fritid på at være aktive unge.
- er ikke lærere, konsulenter eller lignende, hvorfor de absolut ikke skal sammenlignes med sådanne.
- har krav på at personalet i klubben har gjort deres forarbejde m.h.t. PR og indrettet et EGNET lokale til besøget og at der IKKE foregår andre klubaktiviteter i samme lokale i det planlagte tidsrum.
- har deres program og budskaber, hvorfor der IKKE kan "bestilles" bestemte budskaber, fra de voksnes side.
(fra www.ungdomsringen.dk).

Tilbagemeldingerne fra praksis vedrørende Rusisterne er generelt meget positive, idet det tilsyneladende lykkedes mange af de unge Rusister at etablere engagerede og relevante diskussioner i de fleste ungdomsgrupper, de kommer ud til. Herudover beskrives samme type modnings- og demokratiseringsprocesser blandt Rusisterne selv, som beskrevet under punkt 6 og 8 i denne rapport.

Rusisterne kan således beskrives som grupper af unge, der efter at være blevet "klædt på og har arbejdet med deres materiale" via Ungdomsringen tager ud i klubber og diskuterer rusmidler og ungdomskultur. Det fremgår af samtaler med rusmiddelkonsulenter i forbindelse med indsamling af materiale til denne rapport, at det at "klæde de unge på" ikke foregår på helt samme måde alle steder, og at fortolkningen af, hvad det betyder, at de unge har deres egen programmer og budskaber, varierer blandt de voksne tovholdere, der er knyttet til de enkelte grupper. Ved efterlysning af evalueringer og beskrivende skriftligt materiale svares afkræftende fra

praksis, med den tilføjelse at der aldrig følger ressourcer med til evalueringer, når projekter modtager bevillinger.

Selvorganiserede Ung-til-Ung

Karakteristisk for de selvorganiserede Ung-til-Ung initiativer er, at de er igangsat af en gruppe unge med interesse for en fælles problemstilling ofte tæt knyttet til deres eget ungdomsliv. Disse grupper er organiseret, styret og indholdsbestemt af de unge selv, og hvis de har tilknytning til organisationer eller voksne, er disse ofte af løs karakter og udvalgt af de unge selv. Et eksempel på en selvorganiseret Ung-til-Ung gruppe er "No Hope With Dope". Gruppen udsprang af projekt "Sjakket" på Nørrebro, og havde som formål at være en åben rådgivning og opsøgende virksomhed med henblik på at diskutere stofmisbrug med unge. Flere af de involverede unge havde selv problematiske forhold til det sociale system, men oplevelsen af fællesskab med andre unge gav dem mod til at indgå i dialog med de unge, der kom ind i rådgivningen fra gaden. De unge var med god grund stolte over, det var lykkedes at få initiativet i gang. De var af den opfattelse, at de med deres personlige erfaringer som udgangspunkt ville være i stand til at gøre det sociale arbejde bedre.

Laursen og Mørch (1) skriver om projektet:

Sammenfattende kan det udtrykkes, at de unge var godt i gang med at udvikle en række sociale kompetencer, der gav dem tryghed i gruppen og betød øget selvtillid både overfor det sociale system og i forhold til eget liv. Samtidig var de godt på vej til at udvikle mere tekniske kompetencer i forhold til at stå frem for fremmede og fortælle om eget liv (1:68).

Men det lykkedes ikke for projektet at realisere alle drømmene om gadeteatre, koncerter og kampagner om misbrug, idet de unge, ifølge Laursen og Mørch (1) havde travlt med at finde og støtte hinanden. Gruppen blev i stedet i vid udstrækning en form for selvhjælpsgruppe, hvor de unge bearbejdede deres egne erfaringer. Et nødvendigt skridt for gruppens udvik-

ling, men måske samtidig en fokusering der betød, at gruppen ikke kom til at realisere planerne? Gruppen blev opløst, inden den fik en mere aktiv handlende rolle.

10. Økonomi

Ved at anvende unge frivillige i det forebyggende arbejde via Ung-til-Ung er der en oplagt økonomisk gevinst at hente, sammenlignet med hvad det koster at få voksne, professionelle til at varetage opgaven (6). Dette er da også en af de bekymringer skeptikere af metoden fremhæver som et risikomoment, idet det frygtes, at det bliver dette rationale der styrer interessen for Ung-til-Ung (13).

11. Etik

Det er umiddelbart vanskeligt at finde det uetisk, at unge formidler deres erfaringer og holdninger til andre unge, idet dette hele tiden finder sted i uformelle interaktioner. Dét, der kan være problematisk set ud fra en etisk betragtning er, hvis de unge, der indgår i disse programmer, bruges eller udnyttes af voksne til at formidle moraliserende budskaber, som voksne selv kan have svært ved at komme i tale med unge om. Eller hvis rationalet bag anvendelsen af Ung-til-Ung er økonomisk.

12. Konklusion og videre perspektivering

Der tegner sig et tydeligt billede af, at Ung-til-Ung metodens forebyggelses potentiale er en særdeles vanskelig ting at vurdere set ud fra objektive og målbare kriterier. Derfor er interessen for at undersøge sammenhængen mellem Ung-til-Ung som metode og effekt på forebyggelsen vanskelig i sit udgangspunkt.

Men:

Firkantet sagt, hvis Ung-til-Ung blandt andet opstod som et forsøg på at imødekomme behovet for "nye og effektive måder at informere unge om det moderne livs udfordringer" på (1:7), herunder om forbrug af alkohol og stoffer, har metoden ikke haft den store præventive "effekt" (se f.eks. www.mindblow.dk for unges forbrug af alkohol).

På den anden side:

Udvikler "problemet" sig hele tiden, f.eks. karakteriseret ved at alkohol nu sælges som de populære "alko-pops", og stofferne hele tiden ændrer karakter. Det er med Ung-til-Ung som med en række andre interventioner vanskeligt at undersøge effekten af en pædagogisk intervention, der retter sig mod et marked, der i princippet har ændret karakter på det tidspunkt, "interventionen" finder sted.

Der tegner sig et tydeligt billede af, at Ung-til-Ung er en overvældende succes set på antallet af projekter, der anvender eller henviser til inspiration fra metoden.

Men:

Firkantet sagt er det, der dokumenteres, først og fremmest en "effekt" på de unge, der indgår som formidlere i form af øget bevidsthed og refleksioner med deraf følgende ændret holdninger og adfærd i forhold til tematikken - (og det gælder både internationale og nationale evalueringer og artikler). Uanset hvilken variation af Ung-til-Ung man støder på i litteraturen, fremhæves den modnings- og demokratiseringsproces der finder sted i denne gruppe. Det man med andre ord primært kan dokumentere er, at Ung-til-Ung måske mere er "Fra Unge til Ung-til-Ung-Unge" (!) således at modtagerne fungerer som katalysatorer for formidlernes udviklingsprocesser.

På den anden side:

Det har ikke været muligt at finde meget forskningsbaseret materiale, der har påvist en forebyggende effekt af Ung-til-Ung, men flere undersøgelser beskriver, at mange unge kan lide metoden og oplever, at de får mere relevant viden i kraft af den. Der er dog ikke noget der tyder på, at der er en direkte sammenhæng mellem de unges faktiske viden om alkohol og stoffer og deres handlinger, tværtimod, er der meget, der tyder på, at de unge er særdeles velinformeret (dette bekræftes også på det bestemteste i en samtale med læge og narkobehandler Henrik Ringdom i forbindelse med dataindsamling til denne rapport), se for eksempel hvad en ung pige på 16 år skrev om sit forhold til hash på hjemmesiden www.vildelaere-processer.dk

Erfaringer og holdninger i forhold til hash

Jeg vil starte med min egen erfaring med hash: Jeg ryger hash til daglig, og har gjort det i ca. 1 år.

Første gang jeg prøvede at ryge hash, var jeg lige blevet 13 år.

Der syntes jeg, at det var rigtig sjovt, og det var noget specielt, når man røg en joint, men nu er det nærmest bare noget, der kommer i dagens løb, også på grund af at de fleste af mine venner og veninder ryger hash.

Jeg ved ikke, hvordan jeg skal forklare, hvad det sjove ved hash er, det er bare mere hyggeligt, hvis man sidder sammen med nogle venner og ser en film og spiser lidt slik og sådan noget, mens man er skæv.

Siden jeg røg første gang, har jeg røget i perioder og har taget det stille og roligt.

Jeg vil ikke sige, at jeg er afhængig af hash, men denne her rygeperiode har taget for lang tid nu.

Jeg kan også godt mærke på mig selv, at jeg er blevet mere sløv og klodset, og at jeg glemmer mere.

Jeg kan godt lide at ryge hash, og jeg har det godt tilpas, når jeg er skæv, men jeg vil godt holde det nede på et lavt niveau, fordi det går jo også ud over skolen.

Jeg har en ven, der også plejede at ryge hash hver dag, og så en dag da jeg mødte ham, vidste han slet ikke, hvem jeg var.

Et stykke tid efter, fik jeg at vide, at han havde fået hashpsykose. Da jeg så ham et stykke tid efter, var han helt bleg i hovedet og snakkede om alt muligt underligt.

Det var som om, han var blevet en helt anden person, og det gjorde rigtig ondt at se sådan noget ske med en af sine venner.

Man tror altid, det kun sker for andre, men det kunne ligeså godt være sket for mig selv.

Et andet problem med hash er, hvis man bliver træt af det og har røget så længe, at det ikke påvirker en mere, og man så begynder at tage hårdere stoffer.

Jeg synes ikke at hash er så slemt som medierne gør det til. Der er masser af folk, der har et godt job, stort hus, en fed bil og en dejlig kæreste og virker helt normal, selvom de samtidig har et daglig hash-forbrug.

Og hvis det kan være lovligt at drikke sig stiv hver dag, kan det vel ikke være så farligt at ryge hash, hvis bare man holder det til weekenderne eller noget, og stopper, hvis man får lyst til hårdere stoffer og større virkning.

Pige 16 år.

Som det fremgår, er denne unge pige i stand til at redegøre for, og reflektere over sit eget "forhold til hash", hvis værdi hun primært knytter til de sociale relationer. Hun beskriver, at hun er i en "rygeperiode", der måske har været lidt for lang, og at hun ønsker at holde forbruget på et lavt niveau, fordi det går ud over skolen. Hun kender til hashens farlige konsekvenser, og ved godt der er en risiko for det kan ske for hende selv. Alligevel giver hun udtryk for, at hun mener, at have kontrol og viljestyrke til at stoppe eller reducere forbruget hvis hun ønsker det.

Der knytter sig flere problemstillinger til denne rapport, der bør inkluderes og som må tænkes med i en kommende grundig, kritisk og uvildig undersøgelse/evaluering af Ung-til-Ung som forebyggende metode:

- Når der tales om Ung-til-Ung sammenlignes ofte med docerende og moraliserende envejskommunikation fra "gamle" lærere, og at Ung-til-Ung virker i kraft af, at det er unge, der formidler til andre unge. Er dette et fornuftigt grundlag at vurdere Ung-til-Ung på? Ville det ikke være mere relevant at sammenligne Ung-til-Ung med voksen/professionel formidling af mere tidssvarende karakter?
- Hvad finder konkret sted, når unge "klædes på", for eksempel af voksne i Ungdomsringen, til at varetage Ung-til-Ung formidling?
- Det fremhæves enkelte steder, at det næsten er umuligt at kritisere metoden, fordi Ung-til-Ung næsten har antaget "religiøs karakter" og dets fortalere anses for "troende", ingen kan vel have indvendinger imod unge hjælper andre unge? Men der er også andre interesser på spil, nogle fremhæver, at metoden anvendes manipulatorisk i visse sammenhænge, og at der er store (politiske og økonomiske)interesser involveret. Det er f.eks. tankevækkende, at ved henvendelse til Europeer kan denne organisation *ikke* henvise til forskningsbaserede resultater, der dokumenterer effekten af metoden (eller ideologien?). Skyldtes det, at metoden bygger på en hvid, middelklasse, kristen ideologi- og gør den det???

<p>If you want happiness for an hour, take a nap. If you want happiness for a day, go fishing. If you want happiness for a year, inherit a fortune. If you want happiness for a lifetime, help someone else.</p>
--

(fra den amerikanske peer-association hjemmeside)

Man kunne spørge: Er behovet for at hjælpe andre (den barmhjertige samaritan/syndsforgældelse) større end behovet er for at modtage denne type hjælp? og hvad betyder det, at Ung-til-Ung som pædagogisk metode knyttes til udviklingsprojekter og eksporteres i stor udstrækning f.eks. til Afrika, hvor erfaringer traditionelt og aktuelt er formidlet på tværs af generationer, fra de gamle til de unge? For ikke at tale om anvendelsen af metoden her i landet i forbindelse med integration af unge med en anden etnisk baggrund.

Denne rapport har således rejst flere spørgsmål, end den har givet svar på. Det er forfatterens håb, at den kan danne afsæt til yderligere forskning i feltet.

Det skal afslutningsvis understreges, at fordi denne rapport henvender sig til praksis, har det været væsentligt for forfatteren at diskutere indholdet med henholdsvis en repræsentant fra Ungdomsringen og en amtslig forebyggelseskonsulent på trods af, at dette ikke faldt indenfor projektets umiddelbare rammer. Dette skyldtes et ønske om at vurdere, hvorvidt rapportens kritiske vinkler vækker genklang og/eller modstand i praksis. I begge samtaler/diskussioner, der har fundet sted, er rapporten modtaget som relevant og klar, og behovet for videre forskning/evaluering i feltet støttes varmt i praksis.

13. Referencer

- 1) Lauresen Svend og Mørch Sven. 1998. *Ung-til-Ung som pædagogisk metode*. Landsforeningen Ungdomsringen.
- 2) Hagemann Helle. 2000. *Unge med et stort forbrug af alkohol og unge potentielle misbrugere - en evaluering af initiativer under Alkohol-lokalpuljen.CASA*. En nærmere omtale kan ses på www.casa-analyse.dk
- 3) Frankham Jo. 1998. Peer education: The unauthorised version. I: *British Educational Research Journal*, april, Vol. 24 Issue 2.
- 4) Botvin, G. J., & Griffin, K. W. 2002. Drug abuse prevention curricula in schools. In Z. Sloboda & W. J. Bukoski (Eds.), *Handbook of Drug Abuse*

Prevention: Theory, Science, and Practice (pp. 45-74). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.

- 5) Nissen Morten. 2000. Oplysning, forebyggelse og misbrug og det levende gode. *Nordiske Udkast* 29,61-85.
- 6) Brinkman Birgit Sprogø mfl. 2001. Ung til ung i Dansk perspektiv. Et forsøg på begrebsafklaring og operationalisering af begrebet. A&N-Forum i Danmark (UPUBLICERET).
- 7) Dittmar Craig A. Handwerk Julie. 1991. The health advocates: a peer education program. *Wellness Perspectives*. Spring 91. Vol.7 Issue 3
- 8) Gade Nielsen Jimmie mfl. 2002. *Gadepulsen. Tidligere rødders sociale arbejde med unge*. Udviklings- og Formidlingscenter for Socialt Arbejde med Unge (UFC).
- 9) Black, David R.; Tobler, Nancy S. et al. 1998. Peer helping/involvement: An efficacious way to meet the challenge of reducing alcohol, tobacco, and other drug use among youth? I: *Journal of School Health*, Mar, Vol. 68 Issue 3
- 10) Black David R. et al. 1998. Selected peer resource literature. *The Peer Facilitator Quarterly* Vol.7 No. 1 1998
- 11) Youth Cavalcade. 2001. *Peer-led alcohol and associated substance misuse project*. Final report 1997-2000. Alcohol services for the community,
- 12) Parkin Steve & McKeganey Neil. 2000 The Rise and Rise of Peer Education Approaches. I: *Drugs:education, prevention and policy*, Vol. 7, No. 3.
- 13) Lindsey Billie J. 1997. Peer education: A viewpoint and critique. *Journal of American College Health*. Jan, Vol. 45 Issue 4
- 14) Mellanby J.B. Rees, Tripp J.H. 2000. Peer.led and adult-led school health education: a chritical review of available and comparative research. *Health Education Research, Theory and Practice*, vol. 15 (5): 533-545
- 15) Cuijpers Pim. 2002. Peer-led and adult-led school drug prevention: A meta-analytic comparison. I: *Journal of Drug Education*. Vol. 32(2):107-119

- 16) Erhard Rachel. 1999. Adolescents Peer Facilitators- myth and reality. *International Journal for the Advancement of Counselling* 21:97-109, Kluwer Academic Publishers
- 17) Lict W. Flemming, Bach Steen. 2003. *Hvad sker der med aktivisterne i peer-projekter?* Masteropgave i Sundhedspædagogik. DPU

14. Links

www.ungdomsringen.dk
www.casa-analyse.dk
www.mindblow.dk
www.europeer.lu.se
www.peerhelping.org
www.juvente.no
www.sst.dk
www.si-folkesundhed.dk

15. Forfatter

Sygeplejerske, cand.cur. ph.d. Bibi Hølge-Hazelton
Center For Ungdomsforskning
Roskilde Universitets Center, Institut X, Postbox 260, 4000 Roskilde
Telefon: 47742300, Fax: 46743070,
E-mail adresser: cefu@ruc.dk eller biho@ruc.dk

16. Udvalgte citater fra den anvendte litteratur

“Generelt er opfattelsen at metoden virker, men ingen har rigtig kunne påvise hvorfor” (1)

“Peer health education programs, like some other programs, have survived as the mainstay of health education on many campuses despite the paucity of strong evidence of their efficiency, effectiveness, or preferability” (10)

“Interactive school prevention programs for middle school students seem effective in reducing drug use. However it is important not to over represent or under represent the efficacy of these programs because there are a qualifiers” (5)

“The challenge facing those seeking to evaluate peer education projects will be to develop an approach that is as rigorous as possible without at the same time compromising the very nature of the project being evaluated” (8)

“En af de årsager, der angives for at vægte uddannelsen af Peer Educators højere end at undersøge om “modtagerunge” lærer noget af Peer Educators er, at alle adspurgte oplevede sig som meget presset af de bevilligende myndigheder” (1)

“Given the aspirations for peer education, the difficulties associated with judging the necessary accommodations between cultures and the wide variety of approached and aspirations for projects, it seems that ethnographic work is called for at this stage” (9)

“Der er ingen tvivl om, at en mere omfattende evaluering ville kunne medvirke til både større afklarethed om Ung-til-Ung, og en kvalificering af denne formidlings og dialogform” (1)